

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд **„Инвенция и литература в съвременната теория”** на **Еньо Константинов Стоянов**, докторант към катедра „Теория на литературата“, ФСлФ, СУ „Св. Климент Охридски”, за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, Направление: 2.1. Филология
(Теория и история на литературата – Теория на литературата)
от доц. д-р Рая Тодорова Кунчева (Институт за литература)

Дисертационният труд е с обем от 286 страници и се състои от увод, осем глави, заключение и библиография. Списъкът на литературата съдържа 119 заглавия на български, английски, френски и немски език.

Постмодерният свят от първите десетилетия на XXI век е obsesивно фокусиран върху иновациите като решение на сложните въпроси, пред които той е изправен. Но лишени от ентузиазма на модерността в праволинейния прогрес, отхвърлящ старото, дали разполагаме с концептуални ресурси за осмисляне на новото? Не попадаме ли в капана на илюзията да виждаме старото като ново? Осмислянето на естетическия опит и по-специално, на литературния, дава ли достъп до проблема с новото преди да търсим иновациите като решение? Ако не греша, тук можем да открием някои от мотивите за темата на дисертацията на Еньо Стоянов. Но самата идея, концептуалният заряд на труда идва от неговата оригинална постановка. Тя се състои в успоредяване на две серии – на понятието за инвенция, от една страна, и мисленето за литературата, от друга, и тази множественост на серии е разграничена от новото като онтологична категория. Още в самото начало на текста тази постановка е представена така: “Настоящото изследване представлява опит да се адресира новото *в* и *чрез* литературата въз основа на концептуалните ресурси, предоставени през перспективата на понятието за инвенция. Нещо повече, то цели теоретично да проясни новото в светлината на задвижена от него диалектика между литература и инвенция. /.../ В историческия план на европейската култура тези две траектории се развиват паралелно, но постепенно започват сходящо една към друга движение, ориентирано около убегливата точка на новото.” (стр.3)

Понятието инвенция има сходна траектория с понятието за литература, а именно, от откриване до иновация при инвенцията и от подражание до творчество при литературата. Този паралел, който е осмислен от Еньо Стоянов в логиката на реципрочност, е избран от

него като едно възможно решение за епистемологичен достъп до новото. Мислейки новото в онтологичен план, авторът търси индиректен достъп до него, което означава да проясни условието за новост в сферата на метатеория. Той сам определя метода си като метатеоретичен коментар. Метатеория, не като отиване отвъд теориите, а като задълбочена работа с понятията, така че да се достигне до границите на коментиранията теория. И тук Стоянов демонстрира една ненаатрапчива, но изключително широка научна ерудиция, една етика на научното изследване, разкриваща се в съсредоточеното внимание към чуждата мисъл и един концептуален перспективизъм, чрез който той конструира обектите на своята теория. Концептуалният свят на Еньо Стоянов не е статичен, а динамиката не се създава толкова чрез отрицание, колкото чрез сложно конфигуриране на няколко понятия, които той държи във фокуса на вниманието си. Въпреки разнообразието на теории, които Стоянов разглежда, дисертацията е цялостна и премислено структурирана. От една страна тя, разбира се, има тематична кохерентност, заявена на експлицитно ниво, но от друга страна, имплицитно се наблюдават за читателя на дисертацията възможни връзки и нови конфигурации. Дисертацията е богата на идеи и е определено новаторска. Голямото ѝ постижение е именно мисленето чрез понятия, за чието създаване вече не е достатъчно опозициите да се разграждат. Със сигурност дисертацията се позиционира откъм страната на различието, а не на тъждествеността – „новото не съвпада със себе си“ (стр. 213). Работейки в плана на иманентността, тя в същото време предполага трансцендентен план. Когато в заключението си Еньо Стоянов обобщава резултата от наблюденията си като „полагане обуславянето на самата необусловеност на новото“ (с.213), той визира процесите на саморефлексия при двете серии – инвенция и литературен мимезис. В същото време, както показват различните глави на дисертацията, Стоянов е критичен, когато констатира, че в разглежданите теории границата между иманентно и трансцендентно е преминала без саморефлексия.

Както посочва докторантът, първите три глави на дисертацията, съответно: „Инвенцията между намиране и изнамиране“, „Апориите на инвенцията: Жак Дерида“ и „Кризата на новото в спора между Т. Адорно и П. Бюргер“, задават рамката „на проблема за инвенцията“ (8 стр.). Така през три различни перспективи – генеалогия на понятието за инвенция, деконструкция на същото понятие и ситуиране на проблема в модернизма, докторантът избягва от една страна обвинението в аисторизъм, а от друга, демонстрира възможностите на една критична и диалектична мисъл, отхвърляща синтеза на противоположностите. Следващите три глави: „Инвенция и въображаемо: литературната

антропология на Волфганг Изер“, „Теорията на фикционалните светове като теория на литературната инвенция: Лубомир Долежел“ и „Инвенция и метафора: Пол Рикьор“ също оформят един блок като текстови теории в полето на херменевтиката и наратологията. И тук през три различни перспективи, но вече в полето на литературната семантика и чрез напрежението между реално и фикционално Еньо Стоянов разглежда концепции за литературата, целящи изясняването на специфичните ѝ възможности за инвенция. Последните две глави също образуват своеобразна компактност около философията на новото на Жил Делюз: „Инвенция и памет: Анри Бергсон“ и „Различие и инвенция: между Жил Делюз и Жилбер Симондон“.

Като групирам текстовете, това схематично представяне на структурата на дисертацията, (направено тук поради обема на настоящето становище), всъщност подсказва една отличителна черта на подхода на Еньо Стоянов. В неговата работа няма да се срещне познатата практика на рефериране на текстовете, избрани за фокус на отделните глави. Широкият обхват от теми и проблеми на европейската философска и теоретична мисъл за естетическия опит от втората половина на XX век е овладян концептуално. В рамките на няколко страници с нюансиран и терминологично точен израз Стоянов уверено строи своите теоретични монади.

Всеки един от авторите, които докторантът разглежда, има безспорен новаторски принос в мисленето за литературата и нейния инвентивен характер. В дисертацията те са разгледани както чрез техните теоретични приноси, така и чрез актовете на саморефлексия в текстовете им. Коментирайки тези теории, принадлежащи на различни мисловни формации, Еньо Стоянов безспорно прояснява хода на мисълта, която се обръща към собствените си основания. Но това не му е достатъчно и той отваря пространство за въпроси, които саморефлексията на разглежданите от него автори не е поставила. Моделът, с който си служи, е процесуален в смисъл, че понятието, което изгражда, съдържа в себе си своето оспорване. Диалектичното отношение между мимезис и инвенция чрез категориите подобие и различие открояват едно разбиране за новото като необходимото безусловно.

Авторефератът е на български и английски език. Той е с обем от 53 страници. Изготвен е според съответните изисквания и отразява точно съдържанието на труда. В автореферата са изброени приносите на труда. Те са формулирани изчерпателно и точно. Освен това са посочени заглавията на седем публикации на автора по темата на

дисертацията, от които четири на английски език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Дисертационният труд „**Инвенция и литература в съвременната теория**” на **Еньо Константинов Стоянов** е богат на идеи труд, аргументирано конфигуриращ концепции на значими теории в европейската мисъл за литературата през втората половина на ХХ век. За първи път понятието за инвенция резонира с понятието за мимезис, при което докторантът открива нова перспектива за изследване на категорията ново в онтологичен план. Дисертацията отговаря напълно на изискванията за придобиването на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 2.1. Филология и като член на Научното жури аз напълно убедено ще гласувам ЗА присъждането на автора на тази степен.

Подпис:
(доц. д-р Рая Тодорова Кунчева)

София, 4 октомври 2024 г.